

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут природокористування та
гуманітарних наук
Кафедра філософії і суспільних наук

РОБОЧА ПРОГРАМА
Маніпулятивні технології (ВК4)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

(підпис)

Шакун Н.В.

(прізвище та ініціали)

«01» вересня 2025 р.

Розробник (-и): Крук О.І. професор, к.і.н.

(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Робочу програму навчальної дисципліни обговорено на засіданні кафедри філософії і суспільних наук
(назва кафедри)

Протокол від 01 вересня 2025 р. № 8

Узгоджено з гарантом освітньої програми:

(підпис)

Шакун Н.В.

(прізвище та ініціали)

1. Загальна інформація про дисципліну.

Тип дисципліни	Вибіркова
Мова викладання	українська
Рік навчання та семестр	1 рік навчання / 2 семестр ОПП Аналітика суспільно-політичних процесів
Викладач (-і)	Крук Олександр Іванович, професор кафедри філософії і суспільних наук, к.і.н. доцент
Профайл викладача (-ів)	https://dfss.stu.cn.ua/kafedra/komanda/komanda-kruk/
Контакти викладача	Чернігів, вул. Шевченка, 95, корп.1, каб. 222 моб. тел. 0934135952 jornovsky@ukr.net , o.kruk@stu.cn.ua

2. Анотація курсу. В реаліях сучасного політичного життя маніпулятивні технології займають досить помітне місце й відіграють все більш впливову роль. Використовуючи їх, різні політичні гравці намагаються формувати громадську думку, впливати на свідомість та світогляд

людей, спонукати їх до певних дій, які можуть зовсім не відповідати інтересам цих громадян і навіть більше – наслідки цих дій можуть бути шкідливими для них. Вивчення дисципліни дасть можливість ЗВО краще зрозуміти таємниці політичної кухні, механізми політичного маніпулювання, процеси взаємовідносин влади і суспільства, влади і громадян, можливостей громадян впливати на політичні процеси в демократичній державі.

3. Мета та цілі курсу. Метою вивчення навчальної дисципліни є вироблення у здобувачів вищої освіти (ЗВО) розуміння процесів політичного розвитку суспільства, сутності влади та політики як процесу боротьби за владу, утримання та використання влади для захисту своїх інтересів, маніпулятивних технологій, які використовуються в сучасній політиці. Вивчення дисципліни дасть можливість ЗВО краще орієнтуватися в складнощах суспільно-політичного життя сучасної України, унеможливить їх стати жертвами брудних політичних технологій і, навпаки, дасть можливість робити свідомий вибір, використовувати засоби притаманні демократії для формування індивідуальних і колективних рішень в інтересах українського суспільства та української держави.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти має набути або розширити загальні (ЗК) та спеціальні (фахові) (СК) компетентності, передбачені освітньою програмою:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

СК7. Здатність аналізувати міркування та робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки.

СК16. Здатність використовувати соціогуманітарні технології для аналізу і прогнозування суспільно-політичних процесів на місцевому, регіональному та глобальному рівні.

4. Результати навчання. Здобувач має досягти або вдосконалити 2 програмні результати навчання:

ПРН11. Вміти аналізувати міркування та робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки.

ПРН16. Вміти застосовувати загальногуманітарні та філософські знання в різних сферах життєдіяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни ЗВО повинен **знати**: основні маніпулятивні технології, типологію політичних маніпуляторів, стратегіями політичного маніпулювання, політичний нейромаркетинг, виборчі технології як форми політичного маніпулювання, форми захисту від маніпулювання.

ЗВО повинен **вміти**: розуміти й аналізувати технології політичного маніпулювання, бачити їх взаємозв'язок, вплив на всі сфери життя суспільства; орієнтуватись в складнощах суспільно-політичного життя сучасної України; розуміти принципи функціонування державних політичних інститутів, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань; робити свідомий вибір та застосовувати демократичні технології прийняття індивідуальних та колективних рішень в інтересах громади, українського суспільства та держави.

5. Пререквізити. Передумовою для вивчення дисципліни є базові знання з дисциплін «Історія української державності і культури», «Комунікаційні та інформаційні технології».

6. Обсяг курсу.

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	24
Семінарські (практичні) заняття	16

Самостійна робота	80
Всього кредитів (годин)	4 (120 годин)

Форма проведення занять – лекційні, семінарські (практичні), самостійна робота – з використанням системи дистанційного навчання Moodle, літератури, відеоматеріалів.

7. Тематика курсу.

Змістовий модуль 1. Маніпулювання як специфічна форма політичного впливу. Механізми політичного маніпулювання

Тема 1. Маніпулювання як специфічна форма політичного впливу.

Поняття «технології політичного маніпулювання». Суть і зміст категорії «технології політичного маніпулювання». Функції політичного маніпулювання як інструменту політичного впливу.

Тема 2. Типологія політичних маніпуляторів.

Досвід типології суб'єктів маніпулятивного впливу. Соціоніка як основа типології політичних маніпуляторів. Характерні риси та особливості типів політичних маніпуляторів: маніпулятори-гравці; маніпулятори-прагматики; маніпулятори-законники (бюрократи); ситуативні маніпулятори.

Тема 3. Мішені та об'єкти політичного маніпулювання.

Класифікація мішеней політичного маніпулювання: мішені, що ґрунтуються на механізмах психічного відображення; мішені, які ґрунтуються на механізмах психічного регулювання; формування штучних мішеней. Об'єкти політичного маніпулювання.

Тема 4. Механізми політичного маніпулювання.

Стратегіями політичного маніпулювання. Методи політичного маніпулювання. Прийоми політичного маніпулювання:

- суть і загальна характеристика прийомів маніпулювання;
- прийоми політичного маніпулювання, націлені на механізми психічного відображення;
- прийоми політичного маніпулювання, що діють на механізми психічного регулювання.

Змістовий модуль 2. Технологія реалізації маніпулятивного впливу, невербальне маніпулювання, нейролінгвістичне програмування

Тема 5. Технологія реалізації політичного маніпулювання. Невербальне маніпулювання.

Основні фази процесу політичного маніпулювання. Пускові механізми політичного маніпулювання: стереотипи, політичний міф, політичний імідж, політичний ритуал, чутка. Суть і функції невербального маніпулювання. Невербальні засоби спілкування: просодія та екстралінгвістика, кінесика, такесика, проксемика. Технологія, засоби і прийоми невербального політичного маніпулювання: невербальне формування політичного іміджу та імітація емоційних станів як інструмент маніпулювання; сутність і використання невербальних маніпулятивних прийомів. Основи адекватної інтерпретації невербальної поведінки та викриття невербального впливу.

Тема 6. Нейролінгвістичне програмування у політичній сфері.

Сутність нейролінгвістичного програмування і особливості його використання. Базові пресупозиції нейролінгвістичного програмування. Збирання інформації як початковий і визначальний етап нейролінгвістичного програмування. Репрезентативні системи. Технології калібрування та підлаштування: специфіка їх використання для здійснення ефективного політичного маніпулювання. Технології приєднання та ведення: особливості їх використання для здійснення ефективного політичного маніпулювання. Основні прийоми нейролінгвістичного програмування.

Змістовий модуль 3. Політичний нейромаркетинг. Вибірчі технології як форма політичного маніпулювання

Тема 7. Політичний нейромаркетинг. Вибірчі технології як форма політичного маніпулювання.

Сутність і особливості застосування політичного нейромаркетингу. Сутність та особливості виборчих технологій. Класифікація виборчих технологій. Технології формування іміджу політика, партії, політичної сили. Технології просування іміджу політика, партії політичної сили. Технології руйнації іміджу політика, партії політичної сили. Технології захисту іміджу політика, партії політичної сили. Технології мобілізації електорату. Технології довільного трактування та фальсифікації результатів виборів. Форми і методи боротьби з чутками.

Тема 8. Захист від політичного маніпулювання.

Знання особливостей механізмів психічного відображення як основа захисту від маніпулятивних дій. Вміння аналізувати міркування та робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки – основа захисту від впливу маніпуляцій. Несвідома та свідомі форми захисту від маніпулювання. Пасивний і активний захист від політичного маніпулювання. Комплексні моделі захисту від політичного маніпулювання. Вміння застосовувати загальногуманітарні та спеціальні знання для розуміння та протидії маніпулятивним впливам.

Теми лекційних занять

№	Назва теми	Кількість годин
1	Маніпулювання як специфічна форма політичного впливу	3
2	Типологія політичних маніпуляторів	3
3	Мішені та об'єкти політичного маніпулювання	3
4	Механізми політичного маніпулювання	3
5	Технологія реалізації політичного маніпулювання. Невербальне маніпулювання	3
6	Нейролінгвістичне програмування у політичній сфері	3
7	Політичний нейромаркетинг. Вибірчі технології як форма політичного маніпулювання	3
8	Захист від політичного маніпулювання	3
Разом		24

Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Політичне маніпулювання як особливий інструмент політичного впливу.	2
2	Мішені та об'єкти політичного маніпулювання.	2
3	Стратегіями та методи політичного маніпулювання.	2

4	Прийоми політичного маніпулювання.	2
5	Пускові механізми політичного маніпулювання.	2
6	Нейролінгвістичне програмування.	2
7	Вибірчі технології як форма політичного маніпулювання.	2
8	Захист від політичного маніпулювання.	2
Разом		16

Самостійна робота

№	Назва теми	Години
1	Маніпулятивні технології: специфіка, функції, структура, суспільно-політичне значення.	9
2	Соціоніка як основа типології політичних маніпуляторів.	9
3	Досвід типології суб'єктів маніпулятивного впливу..	9
4	Класифікація мішеней політичного маніпулювання.	9
5	Суть і загальна характеристика прийомів політичного маніпулювання.	9
6	Невербальні засоби спілкування: просодія та екстралінгвістика, кінесика, такесика, проксемика.	9
7	Технологія, засоби і прийоми невербального політичного маніпулювання:	9
8	Сутність та особливості виборчих технологій. Класифікація виборчих технологій.	9
9	Несвідома та свідомі форми захисту від маніпулювання.	8
Разом		80

8. Система оцінювання та вимоги

Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання знань ЗВО здійснюється за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням у національну шкалу (шкалу Університету) та шкалу ECTS, відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету “Чернігівська політехніка”» https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-oczinnyuvannya-znan-zdobuvachiv-vo.pdf. Система оцінювання знань з навчальної дисципліни включає поточний та семестровий контроль знань. ЗВО може набрати до 75% (75 балів) підсумкової оцінки за виконання протягом
--	---

	семестру всіх видів робіт і до 25% (25 балів) підсумкової оцінки на екзамені, які сумуються в загальну оцінку за курс. Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із здобувачами вищої освіти під час лекцій, семінарських занять, усного та письмового опитувань здобувачів вищої освіти, оцінювання результатів неформальної освіти та виконання самостійної роботи. Семестровий контроль проводиться у формі екзамену відповідно до графіку навчального процесу згідно затвердженого розкладу. Для складання існують білети. Білети складаються з двох питань (1 та 2 теоретичні питання – по 12,5 балів). У 11-12,5 балів оцінюється відповідь на питання, яка є повною, її зміст відповідає сутності поставленого питання, (допускаючи при цьому 1-2 незначні помилки). 9-10 балів – відповідь правильна, послідовна, логічна, але ЗВО допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу; 7-8 бали ЗВО володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення; 1-6 бали ЗВО виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу; відповідь не розкриває поставлених запитань чи завдань; допускає грубі помилки; 0 балів – ставиться коли відповідь на питання є повністю неправильною. Оцінювання успішності ЗВО під час семестрового контролю вноситься у відомість успішності та навчальну картку здобувача вищої освіти в автоматизованій системі управління – АСУ «ВНЗ».
Семінарські (практичні) заняття	Усне опитування включає в себе опитування за будь-яким питанням, винесеним на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших ЗВО, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше). Максимальна кількість балів може бути виставлена ЗВО, підготовленим до відповідей на усі питання теми, включаючи питання винесені на самостійне опрацювання. За кожне виконане завдання здобувач вищої освіти отримує певну кількість балів з урахуванням максимальної кількості балів. Здобувач вищої освіти за роботу на семінарських заняттях змістовних модулів може отримати до 9,5 (9) балів. Складові частини оцінки: відповідь на питання (виконання індивідуальних завдань) – до 9,5 (9) балів; доповнення – до 7,5 (7) балів; запитання – до 2 балів. Загальна максимальна кількість балів за семінарські заняття – 75. Оцінюючи відповідь ЗВО, викладач керується такими критеріями, як: 8-9,5 (8-9) балів – повне, послідовне та обґрунтоване викладення матеріалу. Відповідь свідчить про глибоке розуміння питання та його зв'язок з іншими темами та питаннями. 6-7 балів – ЗВО дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач відповідає не чітко. 4-5 бали – ЗВО виявляє знання і розуміння основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає суттєві помилки і усвідомлює їх тільки після повторної вказівки викладача. Викладає матеріал не послідовно. Відповіді на уточнюючі запитання дає не одразу, не впевнено та не чітко. На додаткові питання викладача не відповідає, або відповідає дуже поверхово. 2-3 бали – ЗВО у відповіді припускається грубих помилок і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача; поверхово орієнтується в питанні та темі, яка

	обговорюється на семінарському занятті. 1 бал – ЗВО намагається відтворити зміст матеріалу, однак взагалі не розуміє його змісту. 0 балів отримує ЗВО, який відмовляється відповідати на запитання.
Умови допуску до підсумкового контролю	До підсумкового семестрового контролю допускаються ЗВО, які виконали всі обов'язкові види робіт та мають підсумкову оцінку від 35 балів і більше. У випадку, якщо ЗВО протягом семестру не виконав у повному обсязі передбачених робочою програмою навчальної дисципліни всіх видів навчальної роботи, має більше 30% пропусків навчальних занять (без поважних причин) від загального обсягу аудиторних годин відповідної навчальної дисципліни або не набрав мінімально необхідну кількість балів (тобто кількість балів, яка сумарно з максимально можливою кількістю балів, які ЗВО може отримати під час семестрового контролю не дозволить отримати підсумкову оцінку «задовільно – Е, 60 балів»), (35 балів), то він не допускається до складання екзамену під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість. На ліквідацію академічної заборгованості виноситься весь обсяг теоретичного матеріалу, що передбачений робочою програмою навчальної дисципліни. Академічна заборгованість повинна бути ліквідована до атестації здобувача вищої освіти, а у випадку коли заборгованість виникла з дисципліни, знання, уміння та навички з якої, відповідно до структурно-логічної схеми підготовки фахівця, потрібні для вивчення навчальних дисциплін наступного семестру, то така заборгованість повинна бути ліквідована до початку нового семестру. Академічна заборгованість ліквідується здобувачами вищої освіти протягом наступних семестрів згідно з розкладами ліквідації академзаборгованості, що затверджуються директором ННІ за поданням відповідних кафедр. Результати ліквідації академзаборгованості відображаються в ліквідаційній відомості успішності.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю		Кількість балів
Змістовий модуль 1. Маніпулювання як специфічна форма політичного впливу. Механізми політичного маніпулювання		0...37,5
1	Робота на I-му семінарському занятті	0...9,5
2	Робота на II-му семінарському занятті	0...9,5
3	Робота на III-му семінарському занятті	0...9,5
4	Робота на IV-му семінарському занятті	0...9,5
Змістовий модуль 2. Технологія реалізації маніпулятивного впливу, невербальне маніпулювання, нейролінгвістичне програмування		0...19
1	Робота на I-му семінарському занятті	0...9,5
2	Робота на II-му семінарському занятті	0...9,5
Змістовий модуль 3. Політичний нейромаркетинг. Вибірчі технології як форма політичного маніпулювання		0...18,5

1.	Робота на I-му семінарському занятті	0...9,5
2.	Робота на II-му семінарському занятті	0...9
Усього поточний і проміжний модульний контроль		0...75
Семестровий контроль (екзамен)		0...25
Разом		0...100

Шкала оцінювання результатів навчання

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (диференційований залік)	
		для екзамену (диференційованого заліку), курсового проєкту (роботи), практики, атестації	для заліку
90 – 100	A (відмінно)	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	добре	
75-81	C (добре)		
66-74	D (задовільно)	задовільно	
60-65	E (достатньо)		
0-59	FX (незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання

9. Обладнання та програмне забезпечення. Для проведення лекційних та семінарських (практичних) занять можуть використовуватися мультимедійний проектор, ноутбук, система відеоконференцзв'язку Microsoft Teams (для дистанційного або змішаного навчання), навчальна платформа Moodle.

10. Політики курсу.

У випадку, якщо здобувач протягом семестру не виконав у повному обсязі всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані лабораторні роботи або не набрав мінімально необхідну кількість балів (35), він не допускається до складання екзамену під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому [«Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів НУ «Чернігівська політехніка»»](#). Повторне складання екзамену з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється. У випадку повторного складання екзамену всі набрані протягом семестру бали анулюються, а повторний екзамен складається у вигляді спілкування по питанням.

До загальної політики курсу відноситься дотримання принципів відвідування занять у відповідності до затвердженого розкладу, а також вільного відвідування лекційних занять для осіб, які отримали на це дозвіл відповідно до [«Порядку надання дозволу на вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти НУ «Чернігівська політехніка»»](#). Запорукою успішного вивчення дисципліни є активність та залучення під час проведення семінарських/практичних та лекційних занять – відповіді на запитання викладача (як один з елементів поточного контролю), задавання питань для уточнення незрозумілих моментів, вирішення практичних завдань. Консультації відбуваються в аудиторіях університету у відповідності до затвердженого розкладу або ж особистих чи групових консультацій (через вбудований форум) на сторінці курсу в системі дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка». За об'єктивних причин (наприклад,

карантин, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись дистанційно за погодженням із деканатом та викладачем, що читає курс.

Політика користування ноутбуками / смартфонами

Прохання до здобувачів тримати смартфони переведеними у беззвучний режим протягом лекційних та семінарських (практичних) занять, так як дзвінки, переписки та спілкування у соціальних мережах відволікають від проведення занять як викладача, так й інших здобувачів. Ноутбуки, планшети та смартфони не можуть використовуватися в аудиторіях під час занять та під час проведення підсумкового контролю (за виключенням проходження тестового контролю в системі Moodle).

Політика заохочень та стягнень

За результатами навчальної, наукової або організаційної діяльності здобувачів вищої освіти за курсом їм можуть нараховуватися додаткові бали – до 15 балів, у залежності від вагомості досягнень. Види позанавчальної діяльності, за якими здобувачі вищої освіти заохочуються додатковою кількістю балів: участь у міжнародних проектах, наукові дослідження, тези, участь у науково-практичних конференціях, винаходи, патенти, авторські свідоцтва за напрямками курсу.

Політика академічної доброчесності

Академічна доброчесність повинна бути забезпечена під час проходження даного курсу (принципи описані у [Кодексі академічної доброчесності НУ «Чернігівська політехніка»](#)). Списування під час проміжного та підсумкового контролів, виконання практичних завдань на замовлення, підказки вважаються проявами академічної недоброчесності. Від усіх слухачів курсу очікується дотримання академічної доброчесності у зазначених вище моментах. До здобувачів вищої освіти, у яких було виявлено порушення академічної доброчесності, застосовуються різноманітні дисциплінарні заходи (включаючи повторне проходження певних етапів).

Правила перезарахування кредитів

Кредити, отримані в інших закладах вищої освіти, а також результати навчання у неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути перезараховані викладачем у відповідності до положення [«Порядок визначення академічної різниці та перезарахування навчальних дисциплін у НУ «Чернігівська політехніка»](#)». Визнання результатів навчання у неформальній освіті розповсюджується на окремі змістові модулі (теми) навчальної дисципліни.

11. Рекомендована література.

1. Бойко О.Д. Політичне маніпулювання: Навч. посіб. / О.Д.Бойко. К.: Академвидав, 2020. 432 с.
2. Єфтені Н.М. Технології політичного маніпулювання. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 61. С. 208-214.
3. Лисенко Юлія Віталіївна, Манелюк Орій Михайлович. Технології політичного маніпулювання та їх вплив на громадську думку в сучасних політичних процесах. *Політикус*. 2022. № 5. С. 42-47.
4. Політичні технології в сучасних владних процесах: навчальний посібник / В.Ф.Смолянчук, С.С.Бульбенюк, Ю.М.Манелюк та ін. К.: КНЕУ. 2021. 328 с.
5. Прудка Л.М. Маніпулювання свідомістю електорату під час виборчого процесу. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. Вип.3. С. 23-27.
6. Чубатенко О.М. Маніпулятивні технології у виборчих процесах України. *«Політикус»*. 2020. Вип.4. С. 57-61.

Інформаційні ресурси.

1. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2365-14> – закон України «Про політичні партії в Україні».
2. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> – закон України «Про громадські об'єднання».
3. <http://www.minjust.gov.ua/parties> – реєстр політичних партій.
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> – бібліотеки та інформаційні центри України

5. <http://www.nbu.gov.ua/portal/books.html> – електронні бібліотеки.
6. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені Вернадського <http://archive.nbu.gov.ua/>
7. Система дистанційного навчання moodle НУ «Чернігівська політехніка». Курс «Маніпулятивні технології». URL: <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=8702>